

*** ROZHLEDY — MATERIÁLY ***

Próza subjektu – Marja Mlynkowa a Měrka Mětowa

Viera Žemberová (Prešov)

Abstrakt:

Príspevok si všima literatúru Lužických Srbov, jej vývin, osobnosti a problémy. Problémy slovanskej menšinovej kultúry v germánskom kultúrnom kontexte sú vo vývine sprevádzané rozličnými spoločenskými obmedzeniami. Podstatné ostáva to, že kultúra a jej tvorivé osobnosti obstáli v bilingválnom prostredí a rozširujú svoje národné a kultúrne povedomie v globalizovanom svete. Nie je nezvyčajne, ale nie je to ani tak zvláštne, keď sa v literárnom národnom priestore stretne matka a dcéra v role úspešnej spisovateľky. Vymedzenie žánru, témy a poetiky je predmetom vysvetlenia ich miesta v literatúre Lužických Srbov.

Kľúčové slová: autorka, národná kultúra, spoločenský systém, próza, žánr, téma, subjekt

The Prose of the Subject – Marja Mlynkowa and Měrka Mětowa

Abstract:

The contribution deals with literature of Lusatian Sorbs, its development, personalities and problems. The problems of Slavic minority culture within the Germanic cultural context in the course of its development have been connected with a variety of social restrictions. However, it is essential that culture and its creative personalities have been able to succeed in bilingual environment and to widen their national and cultural awareness in a globalized world. It is neither unusual nor special when in a literary national space mother and daughter meet in the role of a successful writer. The definition of genre, theme and poetics is the subject of an explanation of their place in literature of Lusatian Sorbs.

Key words: author, national culture, social system, prose, genre, theme, subject

Lužickí Srbi po celé svoje dejiny nevytvorili samostatný štát, preto ich spoločensko-politické a kultúrne dejiny majú rušnú minulosť a zložitú vývinovú krivku.

Po skončení druhej svetovej vojny sa aktivita umelcov lužickosrbskej národnosti rozvíja v zmenených spoločenských, politických a v priaznivejších kultúrnych podmienkach. V povojnových rokoch Lužickí Srbi žijú ako národnosť v Nemeckej demokratickej republike.

Lužickosrbská literatúra v povojnových rokoch námetovo prehodnocuje vojnovú národnú skúsenosť, konfrontuje minulé s prítomným, ale predovšetkým cieľavedome

vstupuje do dialógu literatúr, ktoré sa dôstojne usilujú nadviazať na tradíciu národnej kultúry, zužitkovať skúsenosť neľahkého historického vývinu, no rozhodne sa usilujú prekonať ich tieň a sledovať svoj národ v budúcej sa novej, povojnovej prítomnosti.

Plynúcimi desaťročiami sa popri bardoch lužickosrbskej literatúry M. Nowakovi Njechorńskom a J. Brězanovi spomínajú diela spisovateľov Kíta Lorenca, Pawła Vólkela, Marje Młynkowej a Jurija Krawžu. V šesťdesiatych rokoch 20. storočia sa čoraz častejšie hovorí o generácii, ktorá mlado, bez zábran, ale cez poznanie súvislostí rozrušuje, no neobchádza priestor tradície národnej literatúry a pohnutej národnej histórie, no nechce sa v tomto bode národnej „pamäti“ pevne zakotviť. O svoje slovo v literárnom živote sa uchádzajúci autori si uvedomujú, že umelecká literatúra, ak nechce zakrnieť, musí sa ustavične, ale osobito a tvorivo konfrontovať v európskych kultúrnych súradniciach. Mladí spisovatelia sú si toho vedomí a konajú tak. Kíto Lozenc vydáva zbierku básní Struga, Pawoł Vólkel debutuje testom... a zas budú deti sirotami, Jurij Krawža posilňuje výpoveď svojej generácie súborom próz Modré listy. Spoločne sa vyrovnávajú s generačnou traumou, v ktorej sa vojna ohláša už iba ako reminiscencia a pripomienka zlej skúsenosti, čo vzdáľovala priateľov a národy.

Čas kráča cez autorské generácie a od druhej polovice minulého storočia vytvárajú lužickosrbskú kultúru a literatúru autori Marja Kubašec, Kurt Krjeńc, Jurij Koch, výrazná Angela Stachowa, Benedikt Dyrlich i Pětr Wjeńk. Vývinová situácia lužickosrbskej kultúry a literatúry sa po roku 1990 vyrovnáva so zložitými reáliami neliterárneho prostredia, ale i s tým, že sa formuje nová a nádejná autorská skupina literátov, ktorá uchováva literárny jazyk svojho národa¹.

Prozaičku Marju Młynkownu² v lužickosrbskej literatúre šesťdesiatych rokov, teda na prahu jej autorského životopisu, sprevádza presvedčenie, že ide o spisovateľku veľkého talentu a prekvapujúcich rozprávačských zručností.

Marja Młynkowa³ sa venovala písaniu pre mladých čitateľov, výnimkou je román Dni v diaľke (1967)⁴, vracajúci sa látkou i témou do vojnových rokov, aby svoju autorku uviedol do povedomia čitateľov svetovej

¹ Pozri vývin lužickosrbskej literatúry a literárneho života po roku 1990 v Doslove Vladimíry a Leoša Šatavcov v debute MĚTOWA, M.: Výlet do ráje.. Volvox Globator, Praha 1999, s. 89 – 101.

² Marja Młynkowa si nachádza svoje miesto v literatúre v šesťdesiatych rokoch spoločne s Kítom Lorencom, Pawołom Vólkelom a Jurijom Krawžom. Popri tom ich spája generačné prepojenie, narodili sa v tridsiatych rokoch 20. storočia a vyrastali v čase silnejšej nacistickej ideológie v krajine, ktorá svojimi ideami a činmi zhubne vstúpila do životov Lužických Srbov. Do literatúry prinášali svoju autopsiu, ktorá poznamenala ich životy, navyše si kladli za povinnosť hľadať v minulosti tie jej „miesta“, ktoré ich národu nedovolia zabudnúť na prežitie.

³ Marja Młynkowa (1937 – 1971, rodné meno Brězaneć) zaujala po vstupe do literárneho života tým, že sa rozbiehavo venovala viacerým kultúrnym záujmom. V časopisoch Rozhľad, Nowa doba, Serba šula ako recenzentka sleduje literatúru pre mladých čitateľov, prekladovú tvorbu (zo slovenskej literatúry recenzovala román Františka Hečka Drjewjana wjes v roku 1961, Euda Ondejova Hdyž pónďžeš přez lěs, v roku 1965, Hany Zelinovej román Večer neprídem v roku 1967), ktorej sa sama aktívne a úspešne venovala (preklady z americkej, bulharskej, čínskej, francúzskej, maďarskej, ruskej a sovietskej literatúry). V spoluautorstve s P.

literatúry početnými prekladmi⁵. Látku a tému si román osvojil z udalostí, ktoré prežila autorka a s ňou milióny obyvateľov kontinentu. Fabulu situuje do rokov 1932 až 1942 do lužickosrbského vidieka, nemecko-poľského pohraničia, ale príbeh a udalosti okolo postáv sa presúvajú postupne aj na územie Sliezska, Poľska a Juhoslávie. Okolo postavy lužickosrbského učiteľa, humanistu a idealistu sa sústreďuje sujet, ktorý ho dostáva do zložitých ľudských a občianskych situácií, musí sa rozhodovať medzi existenciálnym a mravným utváraním svojho osudu v tak tragickej dobe stretania sa predsudkov a osobného presvedčenia. Sila života, túžba prežiť vojnové udalosti ho dovedie do manželstva s bohatou Nemkou. Typová predispozícia protagonistu – autorka ako model vytvorený na spor medzi ľudskými dejinami a silou prírodného života určila mužskú postavu chápanú ako osihotené univerzum vhoďené do krízovej situácie, – aby ho nenáhlivo rekonštruovala do dramatických udalostí a potom ich psychologickým reflektovaním rekonštruovala jeho život ako latentnú tenziu. Téza nič neriešiaceho úniku od zásadného doriešenia osobného sporu s tenzijou situáciou sa ukazuje ako dominantná idea románu. Druhú noetickú motiváciu románu vytvorila etnická a hodnotová realia zmiešanej lužickosrbskej a nemeckej rodiny, jedinečné etnické a dobová ideológia „skúšajú“ konanie i rozhodovanie sa literárne postavy. Žáner románu vnútorne diferencuje dominantný, mravne sformovaný problém, kompozične ho varuje zvýraznená retrospektíva a rozbiehajúce sa hodnotenie veľkých „dejn“ a ich malého úseku, teda toho, čo „prežila“ literárna postava. Čas účinkuje v kompozičnej a filozofujúcej rovine tak, aby menil temporytmus „príbehu“ a gradáciu krízy sujetu. Dni v dialke sa typovo kontaminujú na román – psychologickú a mravnú vertikálu subjektu do prežitého, na román – (medi)generačný dialóg a na román – sondu zhodnocovania minulosti, ale už iba z východísk, aké autorka poskytla prítomnosť povojnových rokov. Dni v dialke by mohli byť aj „obyčajným“, „všedným“ vojnovým románom „post factum“, keby ho nenapísala autorka, keby „utajenou“ a zvnútornenou narátorkou nebola práve žena a keby sa v ňom do problémovej časti „príbehu“ nedostali „neviditeľné“, pritom tak hlboké tragédie žien, hoci ústrednou postavou románu ostáva muž: intelektuál, vzdelaec, vlastenec a občan. Narátorka „útočí“ na mravnú pamäť čitateľa i tak, že vypovedá o vážnych a závažných „veciach“ národne zmiešanej spoločnosti a na zložitosti

Malinkom v roku 1958 vydala publikáciu o staršej lužickosrbskej literatúre, ktorú doplnila prácou na kolektívnej publikácii o modernej lužickosrbskej literatúre *Über das sorbische Schrifttum – Die Sorben* na prelome 50. a 60. rokov 20. storočia. Autorsky pripravila do projektu Vlast' NDR antológiu *Nová lužickosrbská epika, dramatika a lyrika* ako súčasť našej socialistickej literatúry v roku 1967 a v roku 1970 zostavila antológiu *Ľudia a úvahy o próze sedemdesiatych rokov*. Debutovala časopisecky v *Rozhlade* v roku 1961 *Nazymske myslički* (*Jesenné myšlienky*) a v roku 1964 debutovalal prózou pre mládež *Starosće w džewjatce* (*Starosti v deviatke*), v roku 1965 poviedkovú knihu *Kostrjanc a čerwjeny mak* (*Nevúdze a červený mak*) a roku 1967 román *Dny w dalinje* (*Dni v dialke*). Román preložili do siedmich jazykov. V roku 1973 vyšiel výber z jej literárnokritických statí *Z wótrym wóckom* (*Ostrým okom*) a v roku 1975 prózu pre mládež *Dundak Matej* a druhe povéďančka *za džěči* (*Matej tulák*) a v roku 1977 výber próz *Za plotom*.

⁴ MŁYŃKOWA, M.: *Dni v dialke*. Preložila Viera Gašpariková. Košce: Východoslovenské vydavateľstvo 1984.

⁵ *Dni v dialke* boli preložené do nemčiny, poľštiny, bulharčiny, srbčiny, chorvátčiny, slovenčiny a češtiny.

v živote jednotlivca, a to preto, aby precízne premýšľala o človeku a jeho existenciách i mravných postojoch, podstatách, istotách i stratách v hraničnej situácii života, ktorá si žiada jeho jediné, no záväzné rozhodnutie. Po celý naračný čas sa sujet sústreďuje na subjekt vo výnimočnej spoločenskej situácii a súčasne v neľahkých osobných situáciách. Aj preto sa v románe fábuladne prítomnostné prekrýva etikou, filozofovaním, nekonvenčnými naračnými prístupmi k „epickému“ jadrú toho, čo sa „odohráva“, ako keby „tu a teraz“, ale ostáva latentne ukotvené svojou podstatou v nedávnej, vlastne „živej“ minulosti. Paralelne s „externým“ priestorom príbehu sa prezieravo diferencuje rozprávačský prístup k zobrazovaniu a „výkladu“ obsahu tých udalostí, ktoré sa v čase vzniku románu už nazývajú sceľujúco ako vojnová dráma. Pre autorku sa dotyk prítomnosti a minulosti mení na axiómu života Lužických Srbov. Veď nie jeden spomedzi nich bol „v tom“ i „pri tom“, keď nacizmus svojou silou a systémom ako dogma a mravné vedomie jedného národa prekročil hranice Nemecka a vykročil do európskeho priestoru plného nevinných ľudí a bezbranných životov. Autorka nehľadá v románe obeť ani vinníka, ale sústredene a pomalými naračnými krokmi postupuje s mužskou postavou jeho osobnými, rodinnými, spoločenskými dejinami tak, aby zobrazila, pomenovala, pochopila a vysvetlila aj tie najparadoxnejšie „dobové“ situácie a rozhodnutia (ne)ľudského správania sa vo výnimočnej situácii. Predpoklad, že sa autorka vo svojej stratégii sústreďí na ideológiu, v ktorej žil jej národ, sa nenaplní, a to preto, lebo iba z diaľky a ako spoločenskú ozvenu, pred ktorou niet úniku pre jej protagonistu, sleduje zrod, mohutnenie a prejavy nemeckého obyvateľstva v silnejšom politickom a militantnom systéme, v nacizme. V románe toto poznanie sa narátorkou prijíma ako tragická skúsenosť jednotlivca i národného spoločenstva. Autorka sa vyhýba veľkému epickému „plátnu“, zblíži sa s ním až vtedy, keď otvorí sujetový „priestor“ typom, ale i ten aktualizuje funkčne a tendenčne ako „dôkaz“ vypovedajúci zovšeobecnenou skúsenosťou „dejín“. I preto sa nesústreďuje na podstatu každého „dobového“ javu a nevyhrocuje poznanie, ku ktorému jej postava prenikne, iba v epizódach sa približuje k epicentru situácie, preniká so spoločnosťou a „atmosférou“ hektického času. Nuansy približujúce sa k tragédie jednotlivca, hoci má v sebe výpovednú silu „davu“ sa kompozične sústreďujú na detail. Ním sa objasňuje a nachádza porozumenie pre pragmatickú filozofiu i morálku „situácie“ protagonistu, to ona mu ako autorka i narátorka uverila⁶ a tým i takto si literárnymi prostriedkami kompenzuje svoj detský citový dlh voči blízkym, ale i voči sebe a svojej emotívnej pamäti.

Marja Mlynkova je poučená rozprávačka, a tak jej nechýba zmysel pre jednoduchosť estetického a nazeracieho ani miera na vyvažovanie poznania krásou, dobrom a obeťavosťou. Dni v diaľke do seba prijali univerzálnu skúsenosť vojny, ale aj z vojny, ktorá, nech je akokoľvek ďaleko, ostáva blízka pre tých, ktorým pamäť nedovolí zľahčovať a zabúdať na to, čo bolo a čo ich natrvalo zviazalo s minulosťou. Situácie, do ktorých sa protagonista dostáva sa menia na mravnú i hodnotovú výzvu, ako i kde hľadať spôsob na vyrovnanie sa s osobnými dejinami krajiny a rodiny.

⁶ Autorka dala svojmu čitateľovi vedieť, že tematizuje príbeh svojho otca. Z toho vyplýva aj jej nezámerne emotívne sústredenie sa na profilovanie literárnej postavy ako „obete“ dejinných pohybov.

Prozaička Měrka Mětowa svojou existenciou je priamo spojená s Majrou Młynkowou, svojou matkou⁷. Súbor poviedok Wulět do paradiza (Výlet do raja) vyšiel v českom preklade pod názvom Výlet do ráje v roku 1999⁸.

Debutové vydanie tvoria poviedky: Deň v dial'ke (č. Den v dálce), Posledná rozprávka (č. Poslední pohádka), Zajtra podvečer (č. Zítřa navečer), Sobotný monológ (č. Sobotní monolog), Kvitne orgován (č. Kveté bez), Hanba (č. Hanba), Najlepšie roky (č. Nejlepší léta), Rozlúčka (č. Rozloučení), Nedel'a v nemocnici (č. Neděle v nemocnici), Medzihra (č. Mezihra), Filciak (č. Filcák) a Výlet do raja (č. Výlet do ráje)⁹.

Poviedka má takú žánrovú danosť i vlastnosť, že sa dokáže správať voči tvorcovi aj ako komorný spovedník, záznamník, zápisník o premýšľanom, prežitom, či o inej silnej emócií, no poviedka sa vie premeniť na intímnu výzvu, otvoriť sa „imaginárnej“ výzve na hru s témou a jej narátorom. Prvú možnosť na naznačené úkony poskytujú autorom dostredivo – spravidla medzi nimi bývajú tí, ktorí si žáner osvojujú a vyrovnávajú sa s jeho výzvami, ale oceňujú základný predpoklad poviedky – jej upätie sa na typ rozprávača. Druhou príležitosťou, ako „primäť“ poviedku k jej žánrovému vzopätiu sa, sú tá, čo sa sústredili na „kód“ témy, na jej vnútornú rozovretosť s odklonmi do filozofovania, psychologizovania, a to znamená predovšetkým to, že sa mení rola i štatút rozprávača, čo obrazne možno vyjadriť i tak, že sa v stratégii textu uprednostní v rámci jej kompozície presun z Ja na On. A táto „forma“ sa ujala v poetike prozaičky Měrky Mětowe.

Talentedovaná prozaička Marja Młynkowa „odchádzala“ od svojho čitateľa románom Dni v dial'ke (Dny v dalinje), no jej dcéra, rovnako talentovaná autorka, pozýva do svojej prvotiny poviedkou, ktorú nazvala Deň v dial'ke (č. Den v dálce). Osobné dejiny autorky vytvorili tematické a sujetové podložie poviedky. V nej dominuje motív cesty z mesta na vidiek, návrat na miesta, kde žila jej matka, aby si vizuálne a emotívne vyvolala obrazy z rodinnej minulosti a vytlačila z vedomia intenzívny pocit nekončiacej osamelosti a rozpoltenosti: „Zajdeme do Slezska [...]. V dětství prožila maminka několik let ve slezské vesnici. Jet tam znamenalo dotýkat se neznámé minulosti, a tím i matčiny předčasné smrti. Nevěděla jsem, co tam najdu, jestli si s tím dokážu poradit – všeho jsem od sebe odsouvala. Dlouho a daleko. Cítila jsem v sobě zjitřenost a strach se mi ovíjel kolem krku

⁷ Měrka Mětowa (1959), dcéra Marje Młynkovej (1934 – 1971) a literárneho vedca, básnika a kultúrneho činovníka Jurija Młynka (1929 – 1971). Vladimíra a Leo Šatavovci v Doslove k českému vydaniu poviedkového súboru M. Mětowe Výlet do ráje (1999) upozorňujú na „Mimořádně zajímavý a pozoruhodný [...] časově blízký debut tří autorek povídkových sbírek: Měrka Mětowa (1959) vydala Výlet do ráje v r. 1997, Jěwa-Marja Čornacek (1959) a Dorothea Šolčina (1953) publikovaly své první sbírky v r. 1999. Zdá se, že potřeba reagovat na nové skutečnosti a zkušenosti vyústila v do jisté míry analogický projev sebevýjádření“, s. 99.

⁸ MĚTOWA, M.: Výlet do ráje. Přeložila Vladimíra Šatavová. Doslov Vladimíra a Leo Šatavovi. První vydání. Volvox Globator Edice Medusa, Praha 1999. Stran 102.

⁹ MĚTOWA, M.: c. d., V Doslove sa upozorňuje na to, že z debutu autorka publikovala štyri poviedky publikovala časopisecky alebo v antológiách pred súborným knižným vydaním: Ide o autobiografickú poviedku Den v dálce (1992), Zima (1993), táto poviedka v prepracovanej podobe sa do debutu dostala pod názvom Hanba. Poviedky Nejlepší léta a Poslední pohádka vyšli pred knižným vydaním v roku 1996. Do českého vydania sa dostala aj poviedka Filcák, ktorá bola zaradená do literárneho kalendára Serbska protyka na rok 2000, s. 99 – 100.

jako zmije a škrtil mě¹⁰. Imaginárna sila matkinej (ne)prítomnosti sa v poviedke odvíja sekvenciou sprítomnenie jej „ozveny“ v rozprávaní o Veľkej noci v Sliezske. Sila jeho opisu a vizuálnej krásy ostala v pamäti rozprávačky z dávnych, ale najmä šťastných čias detstva. Ten, kto by však očakával sentimentálny alebo svieži rituál návratov k jamným sviatkom, nedočká sa. Rozprávanie sa viaže na senzibilne otvorené zmyslové vnímanie priestoru nasýteného precíznymi detailami z farieb, zvukov, drobností, ktoré menia prírodné javy (kamene, stromy, hmla, dedina, lúka, mokryny, dvory, hydina) na spoločenstvo citlivé až antropomorfné vnímavé na pohyb vôkol seba, V istom okamihu Mětowa sa podujme na autorský „čin“, ktorý sa v poviedke vyskytne zriedkavo, ak vôbec, citačne prenáša matkin text z románu Dni v diaľke do „príbehu“ svojej poviedky, aby posilnila „svoj“ zmyslový detail s blížencovom matkinho, literárne zaznamenaného priestorového alebo iba komorného osobného detailu¹¹.

Poviedka ťaží vo svojom žánri predovšetkým z témy a zo spôsobu narácie, pritom ju podporí nevýrazný rozprávačský postup pri otvorení a doriešení problému, ktorému nechýba autorské noetické štylizovanie sa. V tomto zmysle sa poviedka Poslední pohádka stáva modelovým textom s delikátnym problémom rodového partnerstva, jeho neporozumenia a smrti ako náhody, ale i ukončenia nenaplnenej predstavy partnerstva dvoch mladých mužov.

Do každej zo svojich poviedok Měrka Mětowa ponúka problém zvnútornený a neošúchaný, preniká do traumy, nešťastia, sklamaní, nenaplneného želania tak komorne, a tak nenáhľivo, s porozumením, aby nechala svojho čitateľa viac tušiť, ako vypovie jej rozprávačka či postava. Problémy sú prosté, lebo sa zrodili vo svete všedných ľudí vo veku, keď majú dostatok odvahy, nechýbajú im odvážne predstavy a žiadajú si jediné, pozornosť svojho partnera, naplnenie po malých čiastočkách poskladanej predstavy o svojom šťastnom živote, alebo iba čakajú na šťastie, či na „veľkú“ silu, aby dokázali prekonať krízu, ktorá ich v živote, vo vzťahu či v plánoch na budúcnosť kruto dobehla. Svojím problémom a „múdrosťou“ je neprenosná poviedka Hanba, ktorá ťaží zo špecifiky lužickosrbského a nemeckého jazykového kontaktu, hoci on je hlbší, a predsa ani čas neotupí vžitú silu národnej identity, ktorú neoslabí ani veľká emócia. Z kombinovania dvoch svetov, lužickosrbského a nemeckého, spojeného láskou a rodinou, postupne vyrastajú maličké i veľké krivdy. Môžu mať podobu jazyka a rodinnej komunikácie: „Ať se naučí lužickosrbsky, řekla jí matka, když ho poprvé přivedla domů“¹², ale i vôle uchovať si svoje šťastie, a to i za cenu, že sa vytrvalo a jednostranne buduje na odmietaní: „Bude si muset na němčinu v rodině zvykat. Jen občas ji bude hanba, doma, ve vesnici u matky o posvícení“¹³.

Mětowej poviedková kniha, hoci je prvá v jej autorskej biografii, nezamľučuje jej talent, senzibilné vnímanie strastí, uchováva si zmyslové spojenectvo so svetom jednotlivostí, prirodzenosti a osobitosti. Všetko, čo sa autorke spája s človekom, nesie v sebe vnú-

¹⁰ MĚTOWA, M.: Výlet do ráje. Praha 1999, poviedka Den v dálce, s. 5 – 6.

¹¹ MĚTOWA, M.: c. d., s. 9: „velké světnice... s malými, zaoblenými okénky jako arkýři“. (citované Vladimírou Šatavovou z MLYNKOWA, M.: Dny v dálce. Přeložil Josef Vlášek. Svoboda, Praha 1974, s. 101, 105.

¹² MĚTOWA, M.: c. d., Hanba, s. 41.

¹³ MĚTOWA, M.: c. d., Hanba, s. 44.

tornú traumu alebo drámu, ale jej rozprávačka zvnútra si vytvára obranu voči nežičlivej realite. Zlo, bolesť, neúspech sú rovnocenné svojim náprotivkom, patria do života a ona, Měrka Mětkowa, ich dokáže vidieť, poznať, vyjadriť a „zastaviť“ v ich jedinečnosti a osi-hotenosti svojím subtilným slovom a senzibilným štylistickým zobrazovaním maličkosti a detailu, aby vytvárala obrazy z predstáv cíteného a prežívaného, no nie sentimentálneho či moralizujúceho. Emotívne prežívanie aj negatívneho problému si postava alebo rozprávačka podfarbuje existenciálnym prehlbovaním svojej roly matky, partnerky, dcéry, čím sa do komorne vytváratej poviedkovej scenérie dostávajú prvky dramatického – ako tušenie napätia – či očakávané riešenie existujúceho zlomového miesta vo vzťahu, alebo doriešenie toho, čo postava a narátorka intenzívne, zmyslovo „tuší“, ale ešte nepozná, alebo nechce tento stav rešpektovať.

Dar matkinho literárneho sveta zo slov, poviedkový debut to naznačuje, dokáže dcéra rozvinúť, no a čo si viac môže moderná lužickosrbská kultúra želať. Rozprávačský talent dcéry sa hlási k odkazu svojej matky, „jednej z najtalentovanejších prozaičiek v lužickosrbskej literatúre šesťdesiatych rokov“¹⁴.

Moderní tvůrce Srečko Kosovel

Slovinský básnik Srečko Kosovel (1904–1926) patrí k tým literárnym tvůrcům, ktorí výrazne zazářili na literárnim nebi a během svého krátkého života vytvořili nejednu dílo vysokých uměleckých hodnot. K takovým básníkům patří např. K. H. Mácha (1810–1836), M. Ju. Lermontov (1814–1841), A. S. Puškin (1799–1837), Christo Botev (1848–1876), Christo Smirnenski (1898–1923), Jiří Orten (1919–1941) i Jiří Wolker (1900–1924), Andrej Guoth (1906–1929), Kosta Racín (1908–1943), Aco Karamanov (1927–1944) a mnozí další.

Srečko Kosovel je často srovnáván s prostějovským rodákem Jiřím Wolkerem (1900–1924). Oba zemřeli mladí, *dřív než mohli srdce k boji vytašit*, jak napsal ve svém *Epitafu* Jiří Wolker. S. Kosovel zemřel dokonce o dva roky mladší než náš básník. Oba však zanechali za sebou stovky veršů, deníkových záznamů, črt, dopisů, básní v próze, dramatických pokusů i literárních statí.

Zatím nevíme, zda se Srečko Kosovel a Jiří Wolker osobně znali. A pravděpodobně neměli ani možnost číst verše toho druhého. A to i přesto, že Wolker se již od svých studentských let o slovinskou literaturu zajímal. Za pomoci svého učitele a překladatele z jihoslovanských literatur Vojtěcha Měrky (1888–1974) totiž Wolker přeložil a vydal verše slovinských modernistů Alojze Gradnika (1882–1967), Dragotina Ketteho (1876–1899) a Ivana Cankara (1876–1918) ve výboru *Bratrská poesie* (1925). Nakolik se Wolker podílel na překladech veršů Gradnikových a Ketteho, nevíme, zato však v korespondenci máme zmínky o tom, že se přebásněním básní I. Cankara zabýval již jako osmnáctiletý.

Ostatně o Jiřím Wolkerovi není zmínka ani v dosud nejrozsáhlejší a nejpodrobněji napsané slovinské monografii o Srečku Kosovelovi, která vyšla ke konci minulého roku

¹⁴ Odkazujeme na Doslov Vladimíry a Leoša Šatavcovov v debute M. Mětovej *Výlet do ráje*. Praha 1999, s. 100.